

PRIKAZ
Cornelia Maier-Gutheil,
BERATEN.

Stuttgart: W. Kohlhammer GmbH,
2016., 147 str.

Savjetovanje je oblik pedagoškog djelovanja međutim, sustavno utemeljenje teorijske perspektive pedagoškog savjetovanja i razvijanje izvornog pedagoškog modela savjetodavne prakse još je uvijek izazov i zadaća za pedagoške teoretičare i praktičare. Poticajan doprinos dala je Cornelia Maier-Gutheil svojom knjigom *Beraten* (Savjetovanje), koju je objavila izdavačka kuća W. Kohlhammer GmbH iz Stuttgarta u ediciji *Pädagogische Praktiken*. Osnovni je razlog prikazivanja ove knjige hrvatskim čitateljima potaknuti razmišljanje o važnosti shvaćanja ozbiljnosti situacije pred kojom se nalazi odgojno-obrazovni djelatnik kao sajetnik.

Cornelia Maier-Gutheil profesorica je psihosocijalnog savjetovanja na Sveučilištu u Heidelbergu (Njemačka). Na temelju

fundamentalnih istraživanja strukture i naravi savjetovanja, autorica (ne samo) u ovoj knjizi tematizira pojam savjetovanja, pojam pedagoškog savjetovanja te konkretno praktično djelovanje.

Savjetovanje je temeljna zadaća pedagoga te je institucionalizirana u različitim područjima pedagoškog djelovanja. Ono je pedagoška ponuda koja s jedne strane predstavlja pomoć, potporu i poticaj, a s druge strane sadrži iniciranje obrazovnih mogućnosti. Središnje je pitanje u kojoj mjeri je ta praksa pedagoškog djelovanja međuovisna s obrazovanjem, odgojem i raznim teorijama te u kakvim je odnosima sa životnim, obrazovnim i poslovnim pojmovima. Pedagoška praksa savjetovanja, smatra autorica, sveobuhvatna je i od središnjeg je značenja, ona je na različite načine institucionalizirana i bez nje je nezamislivo pedagoško djelovanje. Unutarnja struktura pedagoškog savjetovanja s jedne je strane dobrovoljnost, sloboda i autonomija klijenta, a s druge strane izbjegavanje perspektive usredotočene na nedostatke. Autorica podsjeća kako se pedagoško savjetovanje ne događa u zrakopraznom prostoru, već najčešće u institucijama koje su administrativno definirane. Ono se kreće u području napetosti između pomoći socijalne države i njenih mogućnosti kontrole te mogućnosti i očekivanja povezanih s obrazovanjem, tržištem rada i obrazovnom politikom.

Autorica prikazuje osnovne teorijske i praktične probleme pedagoškog savjetovanja iz perspektive odnosa teorije i prakse u različitim pedagoškim kontekstima, koji na savjetovanje djeluju pozitivno, neutralno ili blokirajuće. Savjetovanje, kao oblik pedagoškog djelovanja, nalazi se pred posebnim izazovom s obzirom da su potrebe za njim u svakodnevnom porastu. Ono se, kao i drugi oblici pedagoškog djelovanja, vodi profesionalnim ciljevima i etičkim normama koje imaju cilj dobrobit klijenta, kako ga imenuje autorica. Smatramo, međutim, da bi u pedagoškom kontekstu umjesto *klijent*, primjereniji termin za subjekt savjetovanja bio *odgajanik*.

Knjiga je strukturirana tako da prikazuje (1) početno prilaženje pojmu savjeto-

vanja i njegova specifikacija, (2) specifično pedagoško u savjetovanju i (3) savjetovanje u pedagoškim kontekstima.

U prvom poglavlju pod naslovom *Savjetovanje kao način postupanja – početna prilaženja pojmu i njegova specifikacija*, autorica tematizira pitanje što točno rade osobe koje savjetuju. Za razliku od privatnih konteksta, od profesionalnog savjetovanja očekujemo odgovarajući pristup koji ne slijedi neke vlastite namjere (poput nudića točno određenih „rješenja“). Asimetrija između davatelja i tražitelja savjeta je konstitutivni element savjetovanja. Moguće je razlikovati savjetodavne situacije od implicitno - integriranih do eksplicitno - diferenciranih. Djelovanje u tim situacijama određeno je specifičnom logikom i djelatnom strukturom. Kako bi pokazala kako ta struktura izgleda, autorica predstavlja koncept djelatne sheme savjetovanja koju je rekonstruirao sociolingvist Werner Kallmeyer. Prema toj shemi, temeljne strukture savjetodavnog djelovanja jesu: etabliranje potrebe za savjetovanjem i utvrđivanje instanci, prezentiranje problema, razvoj pristupa problemu, redefiniranje problema i utvrđivanje predmeta rada, razvijanje rješenja, obrada rješenja, priprema realizacije, otpuštanje i nagrađivanje. Ova Kallmeyerova shema na pregledan način pokazuje da savjetovanje ima procesualan tijek koji se zbiva u interakciji klijenta i savjetnika. Zbog toga je za Corneliu Maier-Gutheil ovo dobar koncept za analizu je li i u kolikoj mjeri neko djelovanje savjetodavno. Autorica poglavlje završava sa stavljanjem savjetovanja u odnos prema terapiji i obrazovanju, što se često opisuje kao problematično pitanje. Prema njenom mišljenju, rasprave o mogućnostima razgraničenja, na kraju, pokazuju da se na to pitanje ne može odgovoriti teorijski, već su razlikovanja moguća isključivo na temelju analiza razgovora i ostalih kvalitativno-empirijskih društveno-znanstvenih metoda služeći se pritom retrospektivnom rekonstrukcijom.

Poglavljje pod nazivom *Pedagoško savjetovanje ili ono specifično pedagoško u savjetovanju* započinje s ocjenom kako još uvijek ne postoji općeprihvaćena teorija pe-

dagoškog savjetovanja. Autorica, ipak, pokazuje mogućnost rekonstruiranja pedagoškog savjetovanja s tri različite pozicije (1) putem argumentacije područja, (2) strukturno-teorijske i interakcionističke i (3) fenomenološke argumentacije.

Iz pozicije perspektive *područja* (Krause Ch.) pedagoško savjetovanje određeno je sljedećim aspektima: pedagoško područje djelovanja, odnos prema učenju, aktivacija resursa i odnosom prema školi. Sukladno tome, savjetodavno djelovanje postaje pedagoško ako se ostvaruje u pedagoškom području djelovanja, ako su procesi učenja usmjereni prema resursima, a ne postojećim deficitima, te se prihvaća sustavno orijentirana perspektiva. Prema Maier-Gutheil ostaje upitno je li ovaj Krauseov pokušaj definicije dovoljan za precizno znanstveno određenje savjetovanja. Također, ostaje otvoreno pitanje koje perspektive mogu pomoći pri određivanju s čime točno imamo posla kada govorimo o praksi savjetovanja iz pedagoške perspektive te što znači povezano s potencijalnim područjima djelovanja u kojima bi pedagog mogao raditi?

Druga skupina autora (Dewe, Winterung, Schwart) ne postavlja pitanje što pedagoško savjetovanje po sebi jest, nego što je točno to pedagoško u savjetovanju. Time slijede *strukturno-teorijsku i interakcionističku* perspektivu. Daju naglasak na određenje specifičnosti pedagoškog trenutka koji nastaje u trenutku kada se proces učenja stavlja na raspolaganje klijentu, u reflektivnom pristupu na specifičnom putu koji pojedinac prolazi tako što otvara nove mogućnosti za donošenje odluke te povezuje različite strategije i mogućnosti rješenja s dostupnim okvirima za djelovanje. Pedagoški trenutak u savjetovanju ističe se kroz zajedničku obradu problema u savjetodavnom procesu, bez ustaljenog dobroćudnog podrazumijevanja postojanja deficita u pogledu klijentovih trenutnih kompetencija. Maier-Gutheil smatra kako ovaj pristup nije posve jednoznačan kada ga se usporedi s vanjskim razlikovanjem, odnosno jednoznačnom specifikacijom u odnosu prema drugim oblicima savjetovanja.

Treći pristup izabrala je skupina autora (Gröning, Hechler i Kraft) koja pedagoško savjetovanje određuje polazeći od povijesne i *fenomenološke argumentirajuće* perspektive. Oni u prvi plan stavljaju karakterizaciju pedagoškog savjetovanja, stavljaju znanstveno-teorijsku rekonstrukciju središnjih teorijskih smjernica, razlikujući ovaj pristup od pedagoško-psiholoških tradicija te pristupa usmjerenih na resurse i traženje rješenja. Temeljni su središnji koncepti i razvojni elementi pedagoškog savjetovanja dobročinstvo (Aristotel), zahtjev za prosvjetljenjem i odgovornost (Kant, Mollenhauer) te želja za razumijevanjem (Buber, Rogers). „Dobročinstvo“ se odnosi na sposobnost prihvaćanja tuđeg savjeta i njegovu provedbu u djelo. Pritom se pojmom *savjetovanja* opisuju procesi razumijevanja uvijek povezani s mogućnostima upravljanja i usmjerenja, pazeći na izbjegavanje terapiziranja i klijentifikacije. Autorica ocjenjuje kako je Gröning iz fenomenološke perspektive uspio rekonstruirati najvažnije i najopsežnije osnovne crte (institucionaliziranog) pedagoškog savjetovanja od početka 20. stoljeća. Te osnovne crte kreću se od *objašnjavanja i dijagnosticiranja* s jedne strane, nastavljajući se na početne liječničke i često nedemokratske oblike odgojnog i stručnog savjetovanja s izraženom tendencijom preuzimanja kontrole, te *razumijevanja i obrazovanja* s druge strane, nastavljajući se na rasprostranjenu kritiku odgojne stvarnosti i njegova poimanja te kantovskog promišljanja o prosvjetljenju i odgovornosti na kojoj bi koncept savjetovanja trebao biti orijentiran.

Autorica ovo poglavlje zaključuje s promišljanjem o specifičnim temeljnim stavovima pedagoškog savjetovanja te ističe najvažnije: razumijevanje i prihvaćanje klijenta te njegovu autonomiju. Za pedagoško savjetovanje vrijede opći i temeljni elementi kao što su: dobrovoljnost sudjelovanja, autonomija prisvajanja, sloboda odlučivanja i prekidanje procesa od strane klijenta te neovisnost i neuključenost od strane savjetnika. Osim ovih, temeljne karakteristike pedagoškog savjetovanja jesu: transformacija specifičnog problema u problemu učenja, držanje koje nije orijentirano na bavljenje

deficitima (time bi pedagoška praksa bila prozvana pukim posrednikom) i aktivnosti usmjerene na proces učenja koji će klijentu omogućiti refleksivno pristupanje individualnim putovima te specifičnim resursima koje će koristiti i u suočavanju s budućim izazovima. Glavni je uvjet za uspjeh savjetodavnih aktivnosti uspostava snažnog i na povjerenju temeljenog odnosa.

U trećem poglavlju knjige Cornelia Maier-Gutheil prikazuje savjetovanje kao jedan od temeljnih i sve važnijih oblika pedagoškog djelovanja u pedagoškim kontekstima (škola, posebna pedagogija, socijalna pedagogija te obrazovanje odraslih i stručno usavršavanje). Praksu savjetovanja u tim kontekstima uspoređuje na osnovi četiri gledišta koji uokviruju i uvjetuju njezino djelovanje (klijenti, institucionalni konteksti, teme i uzroci te ključne aktivnosti i odnosi napetosti).

Kada je riječ o kontekstu *škole*, autorica polazi od njemačkog zakonskog okvira i prakse unutar kojeg se savjetovanje predstavlja kao temeljna funkcija nastavnčkog zanimanja. Slijedom toga uvedene su i školske psihološke službe i uloga učitelja savjetnika. Nastavnici se mogu pojaviti kao savjetnici ali i kao klijenti. Izazov za savjetovanje predstavljaju dominantne znanstveno provjerene aktivnosti kao što su predavanje, odgoj, vrednovanje, dijagnosticiranje i testiranje. Pritom se traži drugačiji temeljni stav koji se u slučaju savjetovanja mijenja iz perspektive orijentirane na nedostatke u smjer autonomne perspektive. Nastavnik time prestaje biti jedini stručnjak u znanju. Za ovaj kontekst Maier-Gutheil navodi kako je selekcijska funkcija škole povezana s ovisnošću učenika o nastavnicima, odnosno njihovu vrednovanju, što u određenim trenucima otežava stvaranje suradničkog odnosa punog povjerenja koji je ključan za uspjeh savjetodavnog razgovora.

U kontekstu *posebnih pedagogija* savjetovanje se realizira u velikom interdisciplinarnom području u kojem surađuju stručnjaci iz raznih disciplina. Za savjetnike u tom kontekstu važno je poznavanje temeljnih pravnih propisa, što omogućuje uvid u eventualne zamke i pravne proturječ-

nosti, kao i poznavanje prilika za klijente. I u kontekstu posebnih pedagogija savjetovanja se javlja u mnogim različitim situacijama, od implicitno-integrirajućih do eksplicitno-diferencirajućih. Potrebno je rastumačiti tko koga i s kojom namjerom savjetuje te koje se popratne djelatnosti i posljedice javljaju sukladno trenutnom položaju ili svrsi savjetovanja (npr. specifične mjere poticanja, provođenje testova, mjere pružanja skrbi i dr.). To s jedne strane ovisi o tome da u određenom razgovoru možda sudjeluje više osoba (djeca, mladež, odrasli, roditelji, nastavnici, savjetnici, drugo stručno ili medicinsko osoblje i dr.), što je konstitutivno i za područje djelovanja terapijske pedagogije, prije svega ako se radi o osobama čija je svakodnevna praktična autonomija do te mjere ograničena da je njima potrebna trajna i cjelovita skrb. Ovdje je nužno pristupiti primjerenim svrhama savjetovanja i iz perspektive drugih osoba jer bi u suprotnom opasnost nejasnosti uloga bila prevelika (npr. slučaj u kojem nastavnik provodi savjetovanje s učenikom kojemu ujedno predaje u nastavi). Uspostavljanje ravnoteže time postaje središnji izazov. Osim toga, iz perspektive klijenta ponuđene temeljne razvojne mogućnosti mogu sadržavati i ograničenja koja posebni pedagoški savjetnici uvijek dokidaju tako što u svojem djelovanju pronalaze „ravnotežu između primjerenog poticanja i izbjegavanja preopterećenja”. Kontekst posebnih pedagogija, slijedom temeljne ideje samoodređenja, nalazi se u procesu promjene, čak i institucionalno. Autorica upozorava kako je u budućnosti realno očekivati da će zbog svakodnevnih zahtjeva doći do deinstitucionalizacije specifičnih terapijsko-pedagoških postupaka i do daljnjeg većeg miješanja konteksta socijalne pedagogije i socijalnog rada.

Kontekst *socijalne pedagogije* uključuje najveću skupinu klijenata. Svatko, naime, može postati klijentom socijalno-pedagoškog savjetovanja. Prema dobi to mogu biti djeca, mladi i odrasli. Socijalna pedagogije središnji je kontekst cjeloživotnog savjetovanja koji se pojavljuje u raznim funkcionalnim i institucionalnim oblicima. Klijenti se mogu uključiti neposredno ili posredno (npr. rođaci primarnih klijenata). Savjeto-

vanje u ovom kontekstu namijenjeno je osobama koje se često nalaze na margini društva (osobe kojima prijeti siromaštvo, osobe s nižim stupnjem obrazovanja i dr.); koji pripadaju u rizične skupine (nezaposleni, blokirani, ovisnici, azilanti i dr.) ili pripadaju posebno ranjivim skupinama kao što su žene, migranti, izbjeglice, homoseksualne i transrodne osobe i dr. Iz perspektive eksplicitno-diferencirajućeg savjetovanja teme proizlaze iz razvojnih kriza i zadataka (npr. odgojno savjetovanje, obiteljsko, savjetovanje parova, stručno savjetovanje, obrazovno, savjetovanje nezaposlenih, bolesnika, dužnika i blokiranih i dr.). Uzroci tema mogu biti vezani uz učenje, zanimanje ili opću životnu situaciju. Implicitno i eksplicitno savjetovanje integrirano je u državni sustav (npr. ured za mlade, zavod za zapošljavanje, obrazovni sustav, pravni sustav i dr.) kao i u organizacijama tržišnog gospodarstva i zdravstvenom sustavu (npr. socijalno savjetovanje u poduzećima, zdravstveno osiguranje i dr.). Socijalno pedagoško savjetovanje ostvaruje se i kao profesionalna ponuda koja ima karakteristike pristupačnosti, jednostavnosti i mogućnosti posredovanja drugih izvora pomoći.

I u ovom kontekstu postoji mnoštvo institucija različitih sadržajnih usmjerenja (lokalne, crkvene, sindikalne, političke institucije, udruge građana, vrtići, škole, obrazovne ustanove, bolnice, terapijske ustanove, rehabilitacijski centri, zatvor i dr.). Autorica pokazuje kako u ovom konceptu postoje vrlo različiti stupnjevi institucionalizacije i formalizacije različitih uslužnih i savjetodavnih mogućnosti, što različito djeluje na savjetodavno djelovanje. Zbog najvećeg spektra klijenata, institucija, savjetodavnih tema i potencijalnih uzroka, savjetodavno djelovanje kreće se između aktivnosti zaštite, kontrole i sankcije s jedne, te poticanja i pomaganja s druge strane. Socijalno-pedagoški savjetnici uvijek iznova izlaze na kraj s proturječnim zahtjevima koji nastaju iz konkretnih kontakata i oblikovanja odnosa s klijentima (poput vlastite nesigurnosti kod donošenja odluka), a one su istovremeno i strukturno određene financijskim, institucionalnim ili pravnim okvirom.

Pedagoški kontekst *obrazovanja odraslih i daljnjeg usavršavanja* obuhvaća vrlo razgraničeno područje u kojem je savjetovanje jedna od temeljnih aktivnosti, uz predavanje (posredovanje znanja) i planiranje. Unutar njega razvidni su različiti oblici savjetovanja u odnosu na osobe i organizacije, s ciljem pripreme i podupiranja donošenja odluka u području obrazovanja, usvajanja kompetencija, profesionalnog usmjerenja i zapošljavanja. U odnosu na osobe imamo savjetovanje u stručnom usavršavanju, obrazovno, stručno i karijerno savjetovanje, savjetovanje s ciljem poticanja i poboljšanja kvalitete učenja i sl. U području organizacijskog savjetovanja razlikujemo oblike osnivačkog, kvalifikacijskog savjetovanja ili *Coachinga*, koji se mogu odnositi i na pojedinca, razvoj organizacije pa i šire. Institucionalno savjetovanje u ovom kontekstu odvija u specifičnim pedagoškim ustanovama (npr. pučka otvorena učilišta i sl.), ali i u neprikladnim pedagoškim organizacijama koje djeluju na slobodnom tržištu.

Autorica ističe kako zbog procesa društvenih promjena više nije moguće predvidjeti tijek obrazovanja ili karijere, a profesionalni putovi više ne slijede nužno tradicionalni uzorak (škola, studij, zapošljavanje, obiteljski život i mirovina), već se stalno mijenjaju.

U okviru ovog konteksta postoje i aktivnosti, kao što su informiranje, praćenje, dijagnosticiranje, odobravanje, vrednovanje, provjeravanje, koje na različite načine utječu na savjetodavno djelovanje, potencijalno i/ili kao uzročnici napetosti. Savjetovanje u kontekstu obrazovanja odraslih istovremeno je instrument emancipacije, razvoja, upravljanja, oblikovanja ponude i evaluacije. Savjetovanje u ovom kontekstu treba pridonijeti donošenju odluka i po potrebi iznova uspostaviti sposobnost djelovanja. Zbog toga je kod klijenta potreban određen oblik samosvijesti koja se smatra jednim od glavnih uvjeta savjetodavnog rada kako bi se pojedincu omogućilo razumijevanje onog što radi i što se oko njega događa.

Autorica zaključuje, da je savjetovanje praksa konstituirana pomoću srodnih

disciplina - s odgovarajućim posljedicama po savjetnike u stručnom, metodičkom i društvenom pogledu. Primjer prijelazne faze u profesionalnom životu pokazuje da su potrebni profesionalni pedagozi iz područja socijalnog rada, posebnih pedagogija te obrazovanja odraslih kao i odgovarajuća savjetodavna ponuda koja sve ove elemente povezuje u cjelinu. Za savjetnike to predstavlja izazov u kontekstu sposobnosti suradnje, budući da bi stručnjaci iz različitih područja trebali raditi zajedno kako bi odgovarajuće pristupili specifičnom problemu.

Ova spoznaja navodi na to da je potrebno trajno suočavanje i refleksija o specifičnim postupcima i posljedicama. Izazov za održavanje profesionalnog pedagoškog savjetovanja je uspostavljanje ravnoteže između proturječnih zahtjeva, a sposobnost refleksije postaje središnji resurs za čiju su izgradnju i poticanje od velike pomoći odgovarajući postupci kao što su supervizija ili kolegijalno savjetovanje o pojedinom slučaju.

Cornelia Maier-Gutheil u svojoj je knjizi iznijela neka od teorijskih i praktičnih pitanja važnih za specificiranje pedagoškog savjetovanja te nastoji prikazati temeljne aspekte koji nam pomažu razumjeti ono posebno u praksi savjetovanja.

Trebamo li i u kojoj mjeri pedagoško savjetovanje, možemo u konačnici istražiti samo retrospektivno i uz pomoć empirijskog istraživanja, a to obuhvaća situacijsko djelovanje i perspektive sudionika, kao i analizu u institucionalnim i društvenim kontekstima. Pojam savjetovanja, smatra autorica, može se odrediti isključivo rekonstruktivno, odnosno *ex post* primjerice analizama interakcije i razgovora. Pritom „rekonstruktivno“ se odnosi na logiku unutar savjetodavne interakcije kao i na izvanjsko djelovanje iz istraživačke perspektive iz koje ga je moguće razgraničiti od drugih oblika pedagoškog djelovanja.

U hrvatskom znanstvenom prostoru temi pedagoškog savjetovanja, temeljenog na pedagoškoj teorijskoj perspektivi, još se nije teorijski i empirijski pristupalo. Hrvatski znanstvenik i pedagog Marko Palekčić, koji sustavno tematizira pitanje izvor-

ne pedagojske teorijske perspektive, ocjenjuje kako se profesionalno djelovanje pedagoga često ne utemeljuje pedagojski, nego se poseže za konceptima iz drugih znanstvenih disciplina. Istovremeno, u njemačkom znanstvenom prostoru sve je veći broj istraživanja koja istražuju što pedagoško savjetovanje čini „pedagoškim“. Hrvatska stručna javnost već je ranije upoznata s knjigom Olivera Hechlera (2010.), koji je iz pedagojske teorijske perspektive utemeljio savjetovanje kao formu pedagoškog djelovanja i razvio izvorni pedagoški model

savjetodavne prakse u kojoj pedagog ostaje pedagogom.

Smatramo kako je i ova knjiga poticaj za sve koji se bave odgojem i obrazovanjem, a koji su zainteresirani za savjetovanje uz prepoznatljivo pedagojsko teorijsko određenje. U tom smislu knjiga je korisna za studente koji se obrazuju u području savjetovanja i za djelatnike odgojno-obrazovnih ustanova koji u svojem radu svakodnevno primjenjuju oblike savjetovanja.

Lucija Sabolić